

PLATÓ, *LA REPÚBLICA*

Llibres VI 18 - VII 5 (506b - 521b)¹

LLIBRE VI

– [506a] En efecte, crec jo –vaig dir– que les coses justes i belles de què no se sap en quin aspecte són bones no tindran un guardià que valga gran cosa en aquell que ho ignore²; i augure que ningú les coneixerà prou mentre no ho sàpiga.

– Bé ho augures –va dir.

– [b] No tindrem, per tant, una comunitat perfectament organitzada quan la guardi un guardià coneixedor d'aquestes coses?

XVIII

– És inevitable –va dir–. Però tu, Sòcrates, dius que el bé és el coneixement (*epistème*) o que és el plaer o que és alguna altra cosa diferent d'aquestes?

– Vaja, quin home! –vaig exclamar–. Bé es veia des de fa estona que no t'anaves a acostentar amb el que opinaren els altres sobre això.

– Perquè no em sembla bé, oh, Sòcrates! –va dir–, que qui durant tant de temps s'ha ocupat d'aquestos assumptes pugui exposar les opinions dels altres, però no les seues.

– [c] Doncs què? –vaig dir jo –. Et pareix bé que un parli de les coses que no sap com si les sabera?

– No com si les sabera –va dir –, però sí que accedisca a exposar, en qualitat d'opinió, el que ell hi opina.

– I què? No t'has adonat –vaig dir– que les opinions sense ciència (*epistème*) són totes defectuoses? Perquè les millors d'entre elles són cegues. O en què creus que es diferencien d'uns cecs que van per bon camí aquells que manifesten una opinió recta però sense coneixement (*nous*)?

– En res –va dir.

– [d] Vols, llavors, veure coses lletges, cegues i tortes quan podries sentir-les clares i belles de llavis d'altres?

– Per Zeus! –va dir Glaucó–. No et detingues, oh, Sòcrates!, com si hagueres arribat ja al final. A nosaltres ens basta que, com ens vas explicar el que eren la justícia, la temperància i la resta de virtuts, de la mateixa manera ens expliquis igualment el que és el bé.

–També jo, company –vaig dir–, em donaria per plenament satisfet. Però no siga que resulte incapaç de fer-ho i provoqui les vostres rialles amb els meus desmanyotats esforços. En fi, deixem per ara, [e] benaurats amics meus, què pugui ser el bé en si, perquè em pareix un

¹ Text grec: *Platón, La República*, eds. J.M. Pabón i J.M. Fernández, Madrid 1981, CEC.

² Aquell que ignore què és el bé. Està parlant del coneixement del bé com a requisit per a la saviesa i, per tant, per al govern de la polis.

tema massa elevat perquè, amb l'impuls que portem ara, puguem arribar en aquest moment a la meua concepció sobre la seua naturalesa. En canvi, estic disposat a parlar-vos d'allò que pareix ser fill del bé i assemblar-s'hi molt. Bé, si voleu; altrament, ho deixem.

– Doncs sí, parla'ns d'ell –va dir–. Una altra vegada ens pagaràs el teu deute descrivint-nos-en el pare.

– [507a] Tant de bo –vaig dir– poguera jo pagar-lo i vosaltres percebre'l sencer en compte d'acontentar-vos, com ara, amb els interessos! En fi, endugueu-vos, doncs, aquest fill del bé en si, aquest interès produït per ell; però aneu en compte que jo no us enganye involuntàriament pagant-vos els rèdits en moneda falsa³.

– Hi pararem tota la cura possible –va dir–. Però parla'ns ja.

– Sí –vaig contestar–, però això serà una vegada d'haver-me posat d'acord amb vosaltres i haver-vos recordat el que s'ha dit abans i s'havia dit ja moltes altres vegades⁴.

– [b] Què? –va dir.

– Afirmarem i definirem en la nostra argumentació –vaig dir– l'existència de moltes coses bones i moltes coses belles i moltes també de cada una de les altres classes.

– En efecte, així ho afirmarem.

– I que existeix, d'altra banda, el bell en si i el bo en si; i de la mateixa manera, respecte a totes les coses que abans definíem com a múltiples, en considerarem, al contrari, cada una com a corresponent a una sola idea, la unitat de la qual suposem; i anomenarem cada cosa «allò que és».

– Així és.

– [c] I d'allò múltiple déiem que és vist, però no concebut; i de les idees, en canvi, que són concebudes, però no vistes.

– En absolut.

– Ara bé, amb quina part de nosaltres veiem el que és vist?

– Amb la vista –va dir.

– I no percebem –vaig dir– per l'oïda el que se sent i per mitjà dels altres sentits tot el que es percep?

– Com no?

– Que no has observat –vaig dir– que l'artífex (*demiourgós*) dels sentits va ser més generós amb la facultat de veure i ser vist?

– No, de cap manera –va dir.

– [d] Doncs considera el següent: hi ha alguna cosa de naturalesa diferent que els siga necessària a l'oïda per a sentir o a la veu per a ser sentida?, algun tercer element en absència del qual no podrà sentir l'un ni ser sentida l'altra?

– No cap –va dir .

– I crec també –vaig dir jo– que hi ha moltes altres facultats, per no dir totes, que no necessiten de res semblant. O pots tu citar-me'n alguna?

– No, per cert –va dir.

– I quant a la facultat de veure i ser vist, no t'has adonat que aquesta sí que ho necessita?

– Com?

³ Plató hi fa un joc de paraules: la paraula *tókos* significa tant "fill" (d'un pare) com "interès" (produït per un diner).

⁴ *República*, V 475e ss.

– [e] Perquè encara que, havent-hi vista en els ulls, vulga el seu posseïdor usar d'ella i estiga present el color en les coses, saps molt bé que, si no s'afegís una tercera espècie particularment constituïda per a aquest mateix propòsit, ni la vista veurà res ni els colors seran visibles.

– I què és això –va dir– a què et refereixes?

– Allò –vaig contestar– que tu anomenes llum.

–Tens raó –va dir.

– [508a] No és petita, doncs, la mesura en què, pel que toca a excel·lència, supera el llaç d'unió entre el sentit de la vista i la facultat de ser vist als que formen les altres unions; llevat que la llum siga quelcom menyspreable⁵.

– No –va dir–; està molt lluny de ser-ho.

XIX

– I a quin dels déus del cel et pots referir com a amo d'aquestes coses i productor de la llum per mitjà de la qual veiem i són vistos els objectes amb la major perfecció possible?

– Al mateix –va dir– que tu i els altres, perquè és evident que preguntes pel sol.

– Ara bé, no es troba la vista en la relació següent respecte a aquest déu?

– En quina?

– No és sol la vista en si ni tampoc l'òrgan en què es produeix, que anomenem ull.

– No, en efecte.

– Però aquest és, almenys, el més paregut al sol, crec jo, d'entre els òrgans dels sentits.

– Amb escriure.

– I el poder que té, no el posseeix com a quelcom dispensat pel sol en forma d'una espècie d'emanació?

– Certament.

– Però no és així que el sol no és visió, sinó que, sent causant d'aquesta, és percebut per ella mateixa?

– Així és –va dir.

– Doncs bé, heus ací –vaig continuar– el que jo designava com a fill del bé: engendrat per aquest a la seua semblança com quelcom que, en la regió visible, es comporta, respecte a la visió i allò vist de [c] la mateixa manera que aquell en la regió intel·ligible respecte a la intel·ligència (*nous*) i a allò aprehès per ella.

– Com? –va dir–. Explica-m'ho un poc més.

– No saps –vaig dir– respecte als ulls, que, quan no els dirigim als colors d'allò il·luminat per la llum del sol, sinó per les ombres nocturnes, veuen amb dificultat i pareixen gairebé cecs com si no hi haguera en ells visió clara?

– Efectivament –va dir.

⁵ La llum ennobleix, fa excel·lir la visió per damunt dels altres sentits. Les metàfores lumíniques són constants a partir d'ara: el bé és el "sol" del món intel·ligible; l'"ull", el sol del cos, és l'òrgan de coneixement, que és una "visió"; la ignorància és "foscor", "ceguesa", etc.

– [d] En canvi, quan veuen perfectament el que el sol il·lumina, es mostra, crec jo, que aquesta visió existeix en aquells mateixos ulls.

– Efectivament.

– Doncs bé, considera de la mateixa manera el següent respecte a l'ànima. Quan aquesta fixa la seua atenció sobre un objecte il·luminat per la veritat i el ser, llavors el comprén i coneix i demostra tindre intel·ligència (*nous*); però, quan la fixa en quelcom que està envoltat de penombra, perquè naix o pereix, llavors, com no veu bé, l'ànima no fa més que concebre opinions sempre canviant i pareix trobar-se privada de tota intel·ligència.

– Això pareix, en efecte.

– Pots, per tant, dir que el que proporciona la veritat als objectes del coneixement i la facultat de conèixer a qui coneix és la idea del bé, la qual has de concebre com a objecte del coneixement, però també com a causa de la ciència (*epistème*) i de la veritat; i així, per molt belles que siguin ambdues coses, el coneixement i la veritat, jutjaràs rectament si consideres aquesta idea com una altra cosa distinta i més bella encara que elles. [509a] I, quant al coneixement i la veritat, de la mateixa manera que en aquell altre món es pot creure que la llum i la visió s'assemblen al sol, però que no són el mateix sol, de la mateixa manera en aquest és encertat considerar que un i una altra són semblants al bé, però no ho és el tindre un dels dos pel bé mateix, perquè és molt major encara la consideració que es deu a la naturalesa del bé.

– Que indescriptible bellesa -va dir- li atribueixes! Perquè, essent font del coneixement i la veritat, els supera tots dos, segons tu, en bellesa. No crec, doncs, que el vages a identificar amb el plaer.

– Parla amb respecte! -vaig dir-. I continua considerant la seua imatge de la manera següent.

– [b] Com?

– Del sol diràs, crec jo, que no sols proporciona a les coses que són vistes la facultat de ser-ho, sinó també la generació, el creixement i l'alimentació; no obstant, ell no és generació⁶.

– Com havia de ser-ho?

– De la mateixa manera pots afirmar que les coses intel·ligibles no sols tenen per acció del bé la seua qualitat d'intel·ligibles, sinó que també se'ls afigen, per obra d'aquell, l'èsser i l'essència; no obstant això, el bé no és essència, sinó que hi està per damunt quant a dignitat i poder.

XX

[c] Llavors Glaucó va dir amb molta gràcia:

– Per Apol·lo! Quina divina superioritat!

– Tu en tens la culpa -vaig dir-, perquè m'has obligat a dir el que opinava sobre això.

– I no t'hi detingues de cap manera -va dir-. Segueix exposant-nos, si no una altra cosa, almenys l'analogia respecte al sol, si és que et queda alguna cosa a dir.

– Per descomptat -vaig dir- és molt el que em queda.

– Doncs bé -va dir-, no et deixes ni la cosa més insignificant.

⁶ El sol és causa de la *gènesis* (generació, esdevenir), però no és *gènesis*. Il·lumina sense ser il·luminat. El bé és causa de l'*ousía* (essència) però no és *ousía*: és essència primera de què es deriven les altres essències (paràgraf següent), essència "inessenciada".

– Em tem –vaig contestar– que siga molt el que em deixes. No obstant, no passaré per altres que puga ser dit en aquesta ocasió.

– No, no ho faces –va dir.

– [d] Doncs bé –vaig dir–, observa que, com dèiem, són dos⁷ i regnen, l'un en el gènere i regió intel·ligibles, i l'altre, en canvi, en la visible; i no dic que al cel perquè no cregues que jugue amb les paraules⁸. Siga com siga, tens davant teu eixes dues espècies, la visible i la intel·ligible?

– Les tinc.

– Pren ara una línia que estiga tallada en dos segments desiguals i torna a tallar cada un dels segments, el del gènere visible i el de l'intel·ligible, seguint la mateixa proporció. Llavors tindràs, classificats segons la major claredat o foscor relativa: en el món visible, un primer segment, el de les imatges. [510a] Anomene imatges primer de tot les ombres i, en segon lloc, les figures que es formen en l'aigua i en tot el que és compacte, polit i brillant, i altres coses semblants, si és que m'entens.

– Sí que t'entenc.

– En el segon segment posa allò de què tot això és imatge: els animals que ens rodegen, totes les plantes i el gènere sencer de les coses fabricades.

– Ho pose –va dir.

– Accediries potser –vaig dir jo– a reconèixer que el visible es divideix, en proporció a la veritat o a la seua carència, de manera que la imatge es troba, respecte a allò que imita, en la mateixa relació que hi ha entre l'opinió i el coneixement?

– [b] Per descomptat que hi accedisc –va dir.

– Considera, doncs, ara de quina manera cal dividir el segment de l'intel·ligible.

– Com?

– De manera que l'ànima es veja obligada a buscar una de les parts servint-se, com d'imatges, d'aquelles coses que abans eren imitades, partint d'hipòtesis i encaminant-se així, no cap al principi, sinó cap a la conclusió⁹; i la segona, partint també d'una hipòtesi, però per arribar a un principi no hipotètic i duent-ne a terme la investigació amb la sola ajuda de les idees preses en si mateixes i sense valdre's de les imatges a què recorria abans¹⁰.

– No he comprès de manera suficient –va dir– això de què parles.

– [c] Doncs ho diré una altra vegada –vaig contestar–. I ho entendràs millor després del preàmbul següent. Crec que saps que els que s'ocupen de geometria, aritmètica i altres estudis semblants donen per suposats els números parells i senars, les figures, les tres classes d'angles i altres coses semblants a aquestes segons la seua disciplina; les adopten com a hipòtesis, procedint igual que si les conegueren, i no es creuen ja en el deure de donar cap explicació ni a ells mateixos ni als altres respecte al que consideren com a evident per a tots, i d'ací és d'on [d] parteixen les successives i conseqüents deduccions que els duen finalment a allò que es proposaven investigar.

– Sé perfectament tot això –va dir.

– I no saps també que se serveixen de figures visibles sobre les quals discorren, però no pensant en elles mateixes, sinó en allò a què elles s'assemblen, discorrent, per exemple, sobre el quadrat en si i la seua diagonal, però no sobre el que ells dibuixen, i igualment en els altres

⁷ El sol i el bé.

⁸ No diu "cel" (*ouranós*) per tal que no s'associe amb "visible" (*oratós*). Un joc de paraules, *ouranós* - *oratós*, comú entre els contemporanis de Plató.

⁹ L'ànima busca la tercera part (primera de l'intel·ligible), servint-se'n de la segona (encara en el sensible).

¹⁰ En la quarta part, l'ànima, plenament en l'intel·ligible, només fa servir la tercera.

casos; i que així, les coses modelades i traçades [e] per ells, de què són imatges les ombres i reflexos produïts en l'aigua, les empren, de manera que siguen al seu torn imatges, en el seu desig de veure aquelles coses en si que no poden ser vistes d'una altra manera sinó per mitjà del pensament (*diánoia*)¹¹?

[511a] – Tens raó –va dir–.

XXI

– I així, d'aquesta classe d'objectes deia jo¹² que era intel·ligible, però que en la seua investigació es veu l'ànima obligada a servir-se d'hipòtesis i, com no pot remuntar-se per damunt d'aquestes, no s'encamina al principi, sinó que usa com a imatges aquells mateixos objectes, imitats al seu torn pels de baix, que, per comparació amb els seus reflexos, jutja més clars i els considera en conseqüència.

– [b] Ja comprenc –va dir–; et refereixes al que es fa en geometria i en les ciències afins.

– Doncs bé, aprèn ara que situe en el segon segment de la regió intel·ligible allò a què accedeix per si mateixa la raó (*lógos*) valent-se del poder dialèctic i considerant les hipòtesis no com a principis, sinó com a veritables hipòtesis, és a dir, escalons i trampolins que l'eleven fins al no hipotètic, fins al principi de tot; i una vegada hi haja arribat, anirà passant d'una a una altra de les deduccions que d'ell depenen fins que d'aquesta manera descendisca a la conclusió sense [c] recórrer en absolut a gens sensible, ans bé, usant només de les idees preses en si mateixes, passant d'una a una altra i acabant en les idees.

– Ja me n'adone –va dir–, encara que no perfectament, perquè em pareix molt gran l'empresa a què et refereixes, que el que intentes és deixar assentat que és més clara la visió del ser i de l'intel·ligible que proporciona la ciència dialèctica que la que proporcionen les anomenades arts, a les quals serveixen de principis les hipòtesis; perquè, encara que els que les estudien es veuen obligats a contemplar els objectes per mitjà del pensament (*diánoia*) i no dels sentits, no [d] obstant, com no investiguen remuntant-se al principi, sinó partint d'hipòtesis, per això et pareix a tu que no adquireixen coneixement d'eixos objectes que són, però, intel·ligibles quan estan en relació amb un principi. I crec també que a l'operació dels geòmetres i la resta l'anomenes pensament (*diánoia*), però no coneixement (*nous*), perquè el pensament (*diánoia*) és quelcom que està entre la simple opinió (*dóxa*) i el coneixement (*nous*).

– [e] Ho has entès –vaig dir– amb tota perfecció. Ara aplica'm als quatre segments aquestes quatre operacions que realitza l'ànima: la intel·ligència (*nóesis*), al més elevat; el pensament (*diánoia*), al segon; al tercer dona-li la creença (*pístis*) i a l'últim la imaginació (*eikasía*); i posa'ls en ordre, considerant que cada un participa tant més de la claredat com més participen de la veritat els objectes a què s'aplica¹³.

– Ja ho comprenc –va dir–; estic d'acord i els ordene com dius.

¹¹ Per exemple, el quadrat abstracte (tercera part de la línia) és representat amb un quadrat sensible (segona part) que fa ombra o es reflecteix en l'aigua (primera part).

¹² 510b

¹³ Els termes grecs són molt precisos, la traducció és més problemàtica. Les dues primeres parts de la línia pertanyen al món sensible, són "opinió" (*dóxa*): la primera és la imaginació o conjectura (*eikasía*), la segona és la creença o fe (*pístis*). Les altres pertanyen al món intel·ligible, són ciència (*epístème*): la tercera és la intel·ligència discursiva (*diánoia*), la quarta la intuïció intel·lectual (*nóesis*).

LLIBRE VII

I

[514a] – Després d'açò –vaig dir (parla Sòcrates)–, compara l'escena següent amb l'estat en què es troba la nostra natura respecte a l'educació o la seua mancança. Imagina un habitatge subterrani en forma de caverna, amb una llarga entrada oberta a la llum que s'estén per tota l'amplària de la cova, i uns homes que hi són des de nens, lligats de peus i coll de manera [b] que no es puguin moure ni veure altra cosa que el que tenen davant, perquè les lligadures no els deixen girar el cap. Darrere d'ells hi ha la llum d'un foc que crema més lluny i més alt i, entre el foc i els encadenats, un camí més elevat al llarg del qual s'ha construït un petit mur semblant a les mampares que s'alcen entre els titellaires i el públic, per damunt de les quals mostren aquells les seues meravelles.

– Ja ho veig –va dir (Glaucó).

– [c] Bé. Representa't ara que, tot al llarg del mur, hi ha uns homes que transporten tota [515a] classe d'objectes que sobreixen de la paret i figures d'homes o animals fetes de pedra i de fusta i tota classe d'objectes fabricats. Entre aquests portadors n'hi haurà, naturalment, uns que aniran parlant i altres que callaran.

– Quina escena més estranya em descrius –va dir– i quins estranys presoners!

– Semblants a nosaltres –vaig dir–; primer de tot, què creus que han vist els presoners d'ells mateixos o dels seus companys sinó l'ombra projectada pel foc sobre el fons de la caverna?!

– [b] Com podrien fer altrament –digué– si se'ls ha obligat durant tota la vida a mantenir immòbil el cap?

– I no passaria el mateix respecte als objectes transportats?

– És clar.

– I si pogueren parlar entre ells, no es referirien a les ombres de les coses transportades?

– Necessàriament.

– I si el fons de la presó tinguera eco, cada vegada que parlara algun dels portadors, no penses que creurien que és l'ombra que passa la que parla?

– Sí, per Zeus! –va dir.

– [c] Aleshores no hi ha dubte –vaig dir– que res no tindran per real sinó les ombres dels objectes fabricats.

– Efectivament.

– Considera ara –vaig dir– el que passaria si foren alliberats de les seues cadenes i guarits de la ignorància i, d'acord amb la seua natura¹⁴, els succeïra el següent: si un d'ells fóra deslligat i obligat a alçar-se de sobte i a girar el coll i a caminar i mirar cap a la llum i en fer tot açò sentira dolor i enlluernat no poguera distingir ni tan sols els objectes, les ombres dels quals abans veia, què creus que li respondria a algú que li digués que abans no veia més que foteses [d] i que és ara quan es troba més a prop de la realitat i amb la cara girada cap als objectes

¹⁴ L'estada a la caverna és antinatural. L'eixida, el retorn a la pròpia natura.

reals?, i si li fóra mostrant els objectes que passen i obligant-lo a contestar a les seues preguntes sobre cadascun d'ells, no creus que romandria perplex i que li semblaria més real allò que abans veia que açò que ara li mostraven?

—Molt més —digué.

II

— I si l'obligaren a fixar la mirada en la mateixa llum, no creus que li doldrien els ulls i [e] que fugiria tornant cap als objectes ombrívols que pot contemplar i consideraria que són més clars que aquells que li mostren?

— Així és —digué.

— I si se l'endugueren d'allà a la força —vaig dir— obligant-lo a recórrer l'aspra i abrupta pujada i no el deixaren abans d'haver-lo arrossegat fins a la llum del sol, no creus que sofriria i [516a] s'indignaria per ser arrossegat i que una volta arribat a la llum en tindria els ulls tan plens que no seria capaç de veure ni tan sols una de les coses que anomenem reals?

— No, no en seria capaç —va dir— almenys de moment.

— Necessitaria acostumar-s'hi, crec jo, per a poder veure les coses de dalt. El que veuria més fàcilment seria, primer de tot, les ombres; després les imatges del homes i d'altres objectes reflectits en les aigües i, més tard, els objectes mateixos. A continuació li resultaria més fàcil contemplar de nit les coses del cel i el mateix cel, fixant la mirada en la llum dels estels i de la [b] lluna, que veure de dia el sol i la seua llum.

— Efectivament.

— I finalment, crec jo, seria el sol, i ja no les seues imatges reflectides en les aigües ni en altre lloc aliè a ell, sinó el mateix sol en el seu propi domini i tal com és en ell mateix, el que estaria en condicions de mirar i contemplar.

— Necessàriament —digué.

— I després deduria que és el sol el que produeix les estacions i els anys i governa tot el [c] que hi ha a la regió visible i que és, en certa manera, la causa de totes les coses que es veuen.

— És evident —va dir— que després d'allò acabaria deduïnt açò.

— Aleshores, quan recordara el seu habitatge anterior i la ciència d'allà i els seus antics companys de presó, no creus que es consideraria feliç per haver canviat i que es compadiria d'ells?

— Efectivament.

— I si hi hagués hagut entre ells alguns honors o lloances o recompenses que es concedien els uns als altres per saber distingir amb precisió les ombres que passaven i que, en recordar [d] millor quines solien passar davant o darrere o amb les altres, eren més capaços que ningú de preveure el que havia de succeir, creus que (l'alliberat) tindria nostàlgia d'aquestes coses o enveja dels que gaudien d'aquesta classe d'honors i poders o que li passaria el que diu Homer, que preferiria clarament "treballar la terra al servei de qualsevol altre home sense patrimoni"¹⁵ o patir qualsevol altre destí abans que viure en aquell món d'opinions infundades (*dóxa*)?

— És el que crec —va dir—: preferiria qualsevol altre destí abans que aquella vida.

¹⁵ *Odissea*, XI 489-490. Paraules d'Aquil·les en l'Hades. Plató suggereix que la caverna és com la regió dels morts (Hades).

– Ara considera el següent –digué–: si (l´alliberat) retornara allà baix i ocupara el mateix seient, no creus que se li omplirien els ulls de tenebres en apartar-los de sobte de la llum del sol?

– Certament –va dir.

– I si haguera de competir de nou amb els que s´haviem quedat allà encadenats, opinant [517a] sobre les ombres que, en no tindre els ulls encara acostumats, veuria amb dificultat –i li caldria molt de temps per a acostumar-s´hi– no faria riure i dirien d´ell que, per haver anat a dalt, té els ulls fets malbé i que no paga la pena intentar pujar a aquest lloc? I no matarien, si trobaren la manera d´agafar-lo i matar-lo, qui intentara deslligar-los i fer-los pujar?

– És clar –digué.

III

– Doncs bé –vaig dir–, cal aplicar aquesta imatge, tota sencera, oh amic Glaucó!, al que hem [b] dit abans; compara la regió revelada per la vista amb l´habitatge-presó, i la llum del foc que hi ha amb la potència del sol. I respecte a l´ascensió al món de dalt i la contemplació de les coses que hi són, si les compares amb l´ascensió de l´ànima fins al món intel·ligible no erraràs, segons jo ho veig, perquè és el que tu desitges conèixer; tot i que només un déu sabria si és cert. Heus ací el que a mi em sembla i tal com m´ho sembla: en el món intel·ligible, la idea del bé és [c] l´últim que es veu, i amb esforç, però una vegada percebuda, s´ha de concloure que ella és la causa de tot allò just i bell que hi ha en totes les coses; que mentre en el món visible ha engendrat la llum i el seu sobirà¹⁶, en l´intel·ligible és ella la sobirana i productora de la veritat i el coneixement (*nous*), i que és necessari que la veja aquell que vulga procedir amb saviesa tant en la vida privada com en la pública.

– També jo hi estic d´acord –va dir–, en la mesura que ho puc entendre.

– Doncs bé –vaig dir– dóna´m també la raó en açò altre: no és sorprenent que els que han arribat a aquest punt no vulguen ocupar-se d´assumptes humans; ans bé, les seues ànimes [d] tendisquen a romandre sempre en les altures?; i és natural, crec jo, que així siga, si ho comparem amb la imatge de què hem parlat.

– És natural, en efecte –va dir.

– I aleshores –vaig dir–, et sorprèn que en passar un home de les visions divines a les misèries humanes es mostre feixuc i completament ridícul quan, veient encara malament i no trobant-se encara prou adaptat a les tenebres que l´envolten, es veu obligat a discutir, en els tribunals o en qualsevol altre lloc, a propòsit de les ombres d´allò just o de les figures de les quals [e] són reflex, i a polemitzar sobre com interpreten aquestes coses aquells que mai no han vist la justícia en sí?

– No és gens estrany –digué.

– [518a] Ans bé –vaig dir– qualsevol persona raonable ha de recordar que hi ha dues maneres i dues causes per les quals els ulls s´ofusquen: en passar de la llum a la tenebra i en passar de la tenebra a la llum. I quan s´adone que el mateix passa amb les ànimes, no se´n riurà com un ximple quan en veja alguna que, per estar ofuscada, és incapaç de discernir els objectes, sinó que es preguntarà si es tracta que, en vindre d´una vida més lluminosa, està engegada per la falta [b] de costum, o si, en passar de la ignorància a una major lluminositat, està enlluernada per un excès de llum; i aleshores tindrà per feliç l´ànima que viu i es condueix d´aquella manera, mentre que compadirà aquesta altra; i si es vol burlar d´ella, el seu riure serà menys ridícul que si es burlara de l´ànima que descendeix de la llum.

– És molt raonable el que dius –digué.

¹⁶ El sol és fill del Bé (*República* VI 506e)

IV

– És necessari, per tant –vaig dir–, si tot açò és veritat, que considerem el següent: que [c] l'educació no consisteix en allò que alguns pretenen¹⁷. En efecte, diuen, segons crec, que ells inculquen la ciència en l'ànima que no la té, com si infongueren la vista en uns ulls cecs.

– En efecte, és el que diuen –va dir.

– Però el que demostra el nostre discurs –vaig dir– és que aquesta facultat que hi ha en l'ànima de cadascú així com l'òrgan amb què cadascú aprèn, han de girar-se, allunyant-se amb tota l'ànima de tot allò sotmès a l'esdevenir –de la mateixa manera que l'ull és incapaç de girar-se cap a la llum, deixant la tenebra, sinó amb el cos sencer– fins que es trobe en [d] condicions d'afrontar la visió de l'ésser i d'allò més brillant de l'ésser, que és allò que anomenem bé, no és això?

– Sí.

– Es tracta, per tant, de l'art de descobrir de quina manera més fàcil i eficaç es pot aconseguir aquest canvi d'orientació, no per a infondre visió a l'òrgan, sinó perquè, tenint-la ja, corregisca la posició que no li permet mirar en la direcció correcta.

– És el que sembla –digué.

– Aleshores, les altres virtuts, les anomenades virtuts de l'ànima, segurament [e] s'assemblen bastant a les del cos –perquè, tot i que no existeixen en un principi, són produïdes més tard pel costum i l'exercici–, però la de la saviesa (*phrónesis*) sembla pertànyer a quelcom més diví que mai no perd la seua potència i que, segons el lloc cap a on mire, pot [519a] resultar útil i avantatjós o, pel contrari, inútil i nociu. O és que no t'adones amb quina agudesia percep l'ànima malvada d'aquells que són dolents però intel·ligents, i amb quina penetració discerneix allò que mira, perquè no té mala vista i està al servei de la maldat, de manera que, com més aguda siga la seua mirada, més grans seran els mals que puga cometre?

– És veritat –va dir.

– Doncs bé –vaig dir–, si al malvat li hagueren esporgat i extirpat des de nen aquesta [b] espècie d'excrescències de plom pròpies de l'esdevenir que, adherides per la gola i altres plaers i apetències semblants, mantenen l'ànima mirant cap avall; si lliure d'elles girara la mirada cap a la veritat, també l'ànima d'aquells mateixos homes la veuria amb la més gran penetració, tal i com ara veu el que està mirant.

– És natural –digué.

– Aleshores –vaig dir–, no és natural i es dedueix del que hem dit, que ni els no educats [c] ni els desconexors de la veritat no seran mai aptes per a governar la ciutat, ni tampoc aquells a qui es permeta passar tota la vida estudiant? Els uns, perquè no tenen en la vida cap objectiu concret cap al qual orientar tot el que fan en la seua vida privada i pública, i els altres perquè, sentint-se transportats a les illes dels benaurats, difícilment s'ocuparan de les qüestions pràctiques.

– És veritat –va dir.

– Per tant –vaig dir–, nosaltres, els fundadors, tenim la tasca d'obligar les millors [d] natures a arribar a l'estudi que abans hem dit que era el més excels, a contemplar el bé i realitzar aquella ascensió; i una volta que, després d'haver pujat, hi hagen gaudit d'una visió suficient, no permetre el que ara se'ls permet.

¹⁷ Els sofistes.

– El què?

– Que s'hi queden –vaig dir– i no vulguen baixar de nou amb els presoners, ni participar dels seus treballs i els seus honors, tot i que aquestos tinguen poc valor.

– Però aleshores –va dir–, els perjudicarem fent-los viure pitjor tot i ser capaços de viure millor?

V

– [e] Tornes a oblidar, estimat –vaig dir–, que a la llei no li interessa gens que hi haja en la polis una classe que gaudisca d'una felicitat particular, sinó que s'esforça que tota la polis siga feliç procurant l'harmonia entre els ciutadans tant amb la persuasió com amb la força, fent [520a] que uns i altres s'intercanvien els beneficis que cadascun pot oferir a la comunitat, i si educa homes d'aquelles característiques no ho fa per a permetre'ls que cadascú es gire cap a on vulga, sinó per a usar-los amb l'objectiu de conjuntar la polis.

– És veritat –digué– me n'havia oblidat.

– Doncs fixa't-hi ara, Glaucó –vaig dir–, que tampoc no perjudiquem els filòsofs que es formen entre nosaltres, perquè és de justícia obligar-los que tinguen cura dels altres i els [b] protegissen. En efecte, els explicarem que és natural que els que en les altres ciutats són com ells no participen dels treballs de la comunitat perquè s'han educat ells sols, a despit dels seus governs i que quan un es forma sol i no deu a ningú la seua educació, és just que tampoc no es preocupe per reintegrar a ningú el que li ha costat. Però a vosaltres (els direm) vos hem [c] engendrat nosaltres, per a vosaltres mateixos i per a la resta de la polis, en qualitat de caps i reis, com en un rusc d'abelles, millor i més completament educats que aquells i més capaços de participar en tots dos aspectes (la política i la filosofia). Cal, per tant, que baixeu, cadascun quan li corresponga, a l'habitatge del altres i que us habitueu a veure en la foscor. Una vegada habituats, hi veureu molt millor que els d'allí i coneixereu cadascuna de les imatges i de què són imatges, perquè hi haureu vist la veritat sobre allò bell, allò just i allò bo. I així la nostra i vostra polis viurà a la llum del dia i no en somnis, que és com viuen ara la majoria de ciutats per culpa dels que [d] disputen per ombres vanes o lluiten pel poder com si fóra quelcom d'important. Però la veritat és, crec jo, la següent: la polis en què menys delerosos de governar estan els que ho han de fer, serà, sens dubte, la que visca millor i més lliure de conflictes; i la que tinga governants con no cal viurà com no cal.

– En efecte –digué.

– Creus, aleshores, que ens desobeiran els nostres pupils quan escolten açò i que es negaran a compartir per torn els treballs de la comunitat, mentre viuen el temps restant tots plegats en el món de la puresa?

– [e] Impossible –va dir–, perquè són homes justos als quals ordenarem coses justes. Però no hi ha dubte que cadascun anirà al govern com quelcom inevitable, al contrari dels que ara governen en les diferents ciutats.

– [521a] Així és, company –vaig dir jo–. Si trobes la manera de proporcionar als que han de manar una vida millor que la del governant, és possible que arribes a tindre una ciutat ben governada, perquè serà l'única en la qual manen els autènticament rics, els que no ho són en or, sinó en allò que s'ha de tenir en abundància per a ser feliç: una vida bona i sensata. Tot el contrari passarà allà on els que fan política són pidolaires i famolencs de béns personals que hi acudeixen per a aconseguir beneficis. Perquè quan el poder es converteix en objecte de lluita, la mateixa guerra domèstica i intestina els perd tant a ells com a la resta de la polis.

– És veritat –digué.

– [b] Però coneixes –vaig dir– una altra vida que menysprei els càrrecs polítics, si no és la del veritable filòsof?

– No, per Zeus! –va dir.

– Ara bé, no és convenient que es dirigisquen al poder en qualitat d'amants, perquè si ho fan, lluitaran amb els altres pretesos amants.

– Com no?

– Aleshores, quins altres obligaràs a dedicar-se a la guarda de la ciutat sinó aquells que, a més de ser els més entesos en allò que serveix per a regir millor la polis, valoren altres honors i duguen una vida millor que la del polític?

– A cap altre –va dir.
